

Richard Albert

**CONSTITUTIONAL AMENDMENTS – MAKING,
BREAKING AND CHANGING CONSTITUTIONS**

Oxford University Press, New York, 2019., pp. 338

U knjizi *“Constitutional Amendments - Making, Breaking and Changing Constitutions“* obrađuje se područje ustavne dinamike te se prikazuje odnos ustava i protoka vremena koje utječe na sam ustav tako da ga je potrebno prilagoditi i mijenjati kako ne bi došlo do opasnosti od njegova urušavanja. Autor je Richard Albert, profesor na University of Texas u Austinu. Knjiga je objavljena 2019. godine u izdanju Oxford University Pressa, a sastoji se od uvodnog poglavlja, zatim tri središnja te zaključnog poglavlja i ima ukupno 338 stranica. Na samom početku knjige nalazi se Kazalo (str. v.-viii.), potom slijedi Zahvala autora (str. ix.-x.) te uvodno poglavlje „Introduction – Uncharted Terrain in Constitutional Amendment“ (str. 1.-36.) u kojem autor izlaže neke od temeljnih tema iz područja ustavnih promjena. Upoznaje nas, primjerice, s različitim stupnjevima ustavnih promjena – od onih malog značaja po ustavni poredak pa sve do promjena koje, zapravo, iz temelja mijenjaju ustavnu strukturu određene države. Potom govori o stvaranju prvih modernih ustava na području Sjeverne Amerike tijekom druge polovice 18. stoljeća. Na kraju uvodnog poglavlja upoznaje čitatelje i s nekim od najvažnijih elemenata kada je u pitanju područje ustavnih promjena, kao što je teorija „ustavnih trenutaka“ od B. Ackermana ili doktrina „basic structure“, razvijena u judikaturi indijskog Vrhovnog suda.

Središnji dio knjige sastoji se od tri dijela koje ćemo prikazati u nastavku teksta. U prvom dijelu „Part One – Forms and Functions“ (str. 37.-92.) autor prikazuje uloge ustavnih promjena koje mogu biti formalne, funkcionalne i simboličke. Potom izlaže kako upravo ustavne odredbe koje propisuju postupak ustavne promjene ustavotvorcima mogu poslužiti kao mjesto gdje će navesti po svom mišljenju najvažnije ustavne vrijednosti. Zatim prof. Albert govori o granicama i opsegu ustavnih promjena. Tako je moguće da određene promjene ustava budu manjeg opsega i značaja te u tome smislu predstavljaju nadogradnju postojeće strukture ustava. Međutim, s druge strane, moguće je i da određene ustavne promjene predstavljaju radikalni zahvat u ustavnu strukturu kojima se zapravo dokidaju neke od temeljnih značajki samog ustava. U slučaju ovako radikalnih zahvata konvencionalna teorija o ustavnim promjenama govorila bi zapravo o zamjeni postojećeg ustava novim ustavom. Međutim, autor predlaže novu klasifikaciju koja bi, pored ustavnih promjena koje obuhvaćaju promjene sukladne temeljnoj strukturi samog ustava, obuhvaćala i ustavnu raščlambu ili dekonstrukciju kojom bi se obuhvatile upravo takve intervencije u ustav kojima se mijenjaju njegove temeljne značajke nekim drugima.

U drugom dijelu „Part Two – Flexibility and Rigidity“ (str. 93.-172.) autor govori o stupnjevanju rigidnosti ustava prema zahtjevnosti i složenosti postupka

predviđenog za njegovu promjenu. Pri tome izdvaja kanadski kao ustav koji je možda i najteže promijeniti, odnosno kao ustav koji propisuje najsloženiji postupak promjene. Autor isto tako napominje kako je moguće da tijekom vremena određeni ustavi iskuse različit stupanj učestalosti promjene i rigidnosti usprkos tome što ustavom predviđena procedura ostaje uvijek ista. Za primjer uzima Ustav SAD-a koji je najintenzivnije razdoblje formalnih promjena doživio kroz prvih 90 godina svoga postojanja, međutim otada intenzivnost formalnih promjena ovoga ustava s vremenom opada. Nadalje, autor obrađuje temu nepromjenjivih dijelova ustava, napominjući kako postoje tri temeljne vrste: samim ustavom izričito propisane „klauzule vječnosti“ kojima se određeni dijelovi ustava izuzimaju od promjene, dijelovi ustava koji su, iako tekst ustava o tome šuti, nepromjenjivima postali interpretacijom ustavnih odredbi najčešće u najvišim sudištima te oni dijelovi ustava za čiju se promjenu zahtijeva tako složen postupak da ih je stvarno i praktično nemoguće promijeniti, iako zabrana njihove promjene formalno ne postoji.

Treći dio knjige „Part Three Creation and Reform“ donosi najprije pregled strukture klauzula o promjeni. Pri tome autor iznosi svoje prijedloge o poželjnom dizajnu ustavnih pravila o promjeni koji bi mogli dati odgovore za neke od najvećih izazova u području ustavnih promjena. Potom izlaže modele odnosno metode za tehničku provedbu tih promjena. Prvi je američki model – u SAD-u se ustavne promjene navode iza originalnog ustavnog teksta. Dakle, originalni tekst ostaje netaknut, a sve promjene ustava dodaju se iza teksta. Drugi model predstavljen je indijskim primjerom koji unosi promjene u tekst ustava na način da se ipak zadržava vanjska forma originalne ustavne strukture. Treći model pripada irskom ustavu gdje se promjena u ustav unosi na način da takva naknadna intervencija u ustavni tekst nije vidljiva. Četvrti model karakterističan je za nekodificirane ustave, a zbog same prirode nekodificiranih ustava, zapravo predstavlja kombinaciju prethodnih triju modela.

Zadnji dio knjige rezerviran je za zaključno poglavlje „Conclusion – The Rules of Law“ (str. 261.-272.), nakon čega slijede Bilješke (str. 273.-322.), dok se na samom kraju nalazi Kazalo pojmova (str. 323.-338.).

Za kraj i mi možemo kazati kako navedeni naslov predstavlja vrijedan doprinos izučavanju jednog od najvažnijih područja ustavnog prava, područja ustavnih promjena. Naime, ustav, iako su ga tvorci nedvojbeno stvarali s nakanom da traje, ipak se stalno suočava s potrebom promjene. Promjena prati sve ustave, od samih početaka pa dalje. Stoga je od iznimne važnosti pažljivo istražiti i osvjetliti sve važne aspekte tog procesa. Pored toga, knjiga pruža i korisne praktične savjete glede dizajna i formuliranja odredbi o promjeni ustava, pa je u tome smislu korisna i za praktičan rad na ustavu, a ne samo za akademsko izučavanje fenomena ustavnih promjena.

Vedran Zlatić, mag. iur.